

Dg L. G. F.

Troshin, K.

Rakkaalle Sedälle

syvimmällä kunnioituksella

kirjoittaja.

14717

Krohn

Kalevalan esityöt.

- Aksel Borenius* ja *Julius Krohn*. Kalevalan esityöt. I. Reinhold von Becker: Väinämöisestä, *Elias Lönnrot*: Väitöskirjan aineita; Lemminkäinen; Väinämöinen; Naimakansan virsiä. Toimittanut *Kaarle Krohn*. (Ylipainos Suomi-kirjasta III. 4). Helsingissä, 1891. VIII + 88 s. Hinta 1: 50.
- Sama. II. *Elias Lönnrot*: Runokokous Väinämöisestä. Toimittanut *Kaarle Krohn*. (Ylipainos Suomi-kirjasta III. 5). Helsingissä, 1891. 180 s. Hinta 2: 50.
- Sama III. *Elias Lönnrot*: Lisiä Vanhaan Kalevalaan. Toimittanut *A. R. Niemi*. (Ylipainos Suomi-kirjasta III. 11). Helsingissä, 1895. IV + 416 s. Hinta 5: —.

Mielipiteet Kalevalan kokoonpanosta ovat olleet ja ovat vieläkin kovasti häilyväisiä. Eikä se kumma olekaan, sillä kysymys ei ole niitä, joita entisillä tietovaroillamme voisimme ratkaista. Suhde Lönnrotin oman työn ja kansanrunojen välillä on senlaatuinen, ettemme sitä millään tunnetulla esimerkillä saata edes valaista. Ainoa keino saada täydellistä selvyyttä olisi painetun Kalevalan-tekstin vertaaminen runo runolta ja säe säkeeltä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tallessa säilytettyihin kansanrunojen alkuperäisiin kirjaanpanoihin. Tämä työ on tosin suurin piirtein suunniteltuna isä vainajani *Julius Krohnin* Kalevalan-tutkimuksessa, jonka viivan-alaisissa muistutuksissa jokaisen kansanrunon kohdalla on tehty selkoa myös tärkeimmistä Lönnrotin lisäyksistä. Sitä vastoin ei ole vielä yritettykään mitään yksityiskohtiin menevää tutkimusta, jollei semmoiseksi lue *August Ahlqvistin* Kalevalan-tekstin tarkastusta, mikä kuitenkin on tehty kansanrunojen kokoelmiin katsahtamattakaan, tarkastajan omaan, todella ihmeteltävään, arvostelukykyyn luottaen.

Mutta asia ei ole niin yksinkertainen, että pääsisi sen perille ainoasti vertaamalla kansanrunojen käsikirjoituksiin nykyistä Kalevalan-laitosta, joka on vuodelta 1849. Tämä näet ei ole suorastansa kansanrunoista kokoonliitetty, vaan on sen runkona, kuten kaikki tietänevät, ollut aikaisempi 1835 vuoden Kalevalan-laitos eli n. k. Vanha Kalevala, johon myöhemmistä keräelmistä on ainoasti uusia aineksia runsaasti lisätty sekä muutamia johdonmukaisuuden vaatimia muutoksia tehty. Eikä edes Vanha Kalevala, niinkuin usein on luultu, edusta alkuperäistä kansanrunoa, vaan on sen perustuksena ollut v. 1833 Lönnrotin kädestä valmistunut, vaikka silloin painattamatta jäänyt Runokokous Väinämöisestä, joka taas vuorostansa

on kokoonpantu kolmesta pienemmästä, samana vuonna yritetystä yhtenäisrunoelman kokeesta, nimittäin: Lemminkäisestä, Väinämöisestä ja Naimakansan virsistä. Lönnrotin taipumusta liittää yhteen sekä saman runon että eri runojenkin kirjaanpanoja voi vielä seurata hänen vv. 1829—1831 julkaisemissaan Kanteleen vihkosissa ja v. 1827 painetun De Väinämöine nimisen väitöskirjan aineksissa, joita muudan lehti on meille säilynyt. Kaikkia näitä Kalevalan esitöitä on meidän siis välttämättä huomioon ottaminen, jos tahdomme päästä täysin selville siitä, miten kansallisepoksemme on kansanrunoista Lönnrotin käsissä vähitellen muodostunut.

Nykyisin painosta ilmestyneitten Kalevalan esitöitten kaksi ensimmäistä osaa sisältävät, paitsi Reinhold von Beckerin v. 1820 Turun Viikkosanomissa painattamaa kirjoitusta Väinämöisestä, joka on pidettävä ensimmäisenä aiheena Lönnrotin kokoonpanon-yrityksille, edellä mainitut tähän asti julkaisemattomat Kalevalan-laitokset kaikkine lisäyksineen. Kolmas osa sisältää Lönnrotin välilehtiseen Vanhan Kalevalan kappaleesen kirjoittamat hajanaiset, lukemattomat lisäsaakeet, joiden avulla Uusi Kalevala on Vanhasta muodostettu. Itse Vanhaa Kalevalaa, samoin kuin Kanteletta, on toistaiseksi pidetty tarpeettomana uudestaan painattaa, koska alkuperäiset painokset ovat vielä jotakuinkin helposti sekä antikvaarilaitosten kautta hankittavissa että kirjastoista lainattavissa. Alkuansa on ollut aikomus julkaista nämät Kalevalan esityöt *Aksel Borenius*en ja *Julius Krohn*in järjestämien Kalevalan toisintojen liitteenä, josta syystä heidän nimensäkin on otsakkeessa julkaistu. Sittenmin kun Kalevalan toisintojen julkaisemistapa on päätetty muutettavaksi, on tämän aikomuksen täytynyt rauveta ja ovat Kalevalan esityöt niin muodoin itsenäisenä julkaisuna pidettävät.

Kahden ensimmäisen osan arvosteleminen, joiden toimittaja on allekirjoittanut, luonnollisesta syystä ei tule tässä kysymykseen. Kolmannesta, suurimmasta ja vaikeimmasta osasta, jonka maisteri *A. R. Niemi* autettuaan allekirjoittanutta toisen osan toimittamisessa on yksin suorittanut, voin hyvin lausua, että se on huolella ja tarkkuudella tehty. Toivon ainoasti, että maisteri Niemi, joka on ryhtynyt yllämainitun yksityiskohtiin menevän pesäjaon suorittamiseen Suomen kansan ja Lönnrotin osuuden välillä Kalevalassa, tämänkin pitkällisen työn on yhtä luotettavalla tavalla loppuun saattava.

»Kalevalan esitöitten» avulla on kuitenkin jo nykyisin mahdollista saada jonkunlainen yleiskäsitys Lönnotin menettelytavasta:

- 1) Lemminkäisessä, Väinämöisessä ja Naimakansan virsissä;
- 2) Runokokouksessa Väinämöisestä;
- 3) Vanhassa Kalevalassa;
- 4) Uudessa Kalevalassa.

Näitä Lönnotin eri laitoksia toisiinsa vertailemalla voi lukija, joka vähänkin on tutustunut myös alkuperäisiin kansanrunoihin tai niistä julkaisuihin tutkimuksiin, itse tehdä hauskoja havaintoja. Siitä syystä riittänee, että muutamilla esimerkeillä sieltä täältä viittaa niihin kysymyksiin, joihin sopii vastausta etsiä, sekä siihen suuntaan, johon vastaukset tulevat käymään.

Mitä ensiksikin oikeinkirjoitukseen tulee, niin on huomattava, ettei Lönnot alkuperäisissä muistiinpanoissakaan, joita kansan suusta kirjoitti, ole noudattanut tarkkaa, ääntenmukaista merkitsemistapaa. Sitä vähemmin on semmoista odottaminen hänen julkaisuissaan, joiden tarkoituksena ei suinkaan ollut tiedemiesten utelijaisuuden tyydyttäminen, vaan todellisen kansallis- ja kansankirjallisuuden luominen. Eräässä Rantasalmen rovastille J. A. Clevelle kirjoitetussa ja 1827/1128 päivätyssä kirjeessä kertoo hän, mitenkä ensimmäiseltä keräysmatkalta palatessaan oli kestikievereissa ja muissa levähdyspaikoissa järjestellyt runsaita runokokoelmiaan, voidakseen ne Helsinkiin saavuttuansa painoon jättää. Mutta muut puuhut ja niiden lisäksi *näiden runojen uudestaan toimittaminen, joka etenkin oikeinkirjoitukseen nähden oli tuntunut hänestä tarpeelliselta*, olivat viivytäneet hänen aikomuksensa toteuttamista.

Lemminkäisessä, Väinämöisessä ja Naimakansan virsissä, joiden painattamista Lönnot tuskin ennätti ajatellakaan, ennenkuin ryhtyi niiden yhdistämiseen suuremmaksi kokonaisrunoelmaksi, saatamme tosin vielä löytää koko joukon murteellisia muotoja säännönmukaisten rinnalla. Mutta jo Runokokouksessa Väinämöisestä, joka oli painoa varten aijottu, vaikka ilman sitä viimeistystä jäänyt, minkä alaiseksi se ennen painoon panemista epäilemättä olisi joutunut, ovat useimmat näistä murteellisuuksista tasoitetut, esim.

LVN.	onkehesa	hopie	poikuonsa
RV.	onkehensa	hopia	poikoansa

Näihin tasoituksiin ovat myös luettavat semmoiset muutokset kuin:

LVN.	lentää	Häriämmät härjän päitä
RV.	lenteä	„ härän „

joissa silloisen kirjakielen mukaiset kansanrunon muodot ovat saaneet väistyä Lönnotin hyväksymäin muotojen tieltä, jälkimmäisessä tapauksessa vastoin runomitankin vaatimuksia. Eivät kuitenkaan kaikki epätasaisuudet ole tulleet silitetyiksi Runokokouksessa Väinämöisestä, niinkuin sitä vertaillessa toiselta puolen edellämainittuihin pienoisorunoelmiin ja toiselta puolen Vanhaan Kalevalaan helposti huomaa, esim.:

LVN.	tulovaksi	saatuonsa	nossantaan
RV.	tulevaksi	saatuansa	nostantaan
VK.	„	„	„

taikka:

LVN.	tulovasta	saatuonsa	nossas
RV.	„	„	„
VK.	tulevasta	saatuansa	nosta.

Enemmän horjuvaisuutta osoittaa *ts*-yhtymän merkitseminen. Lemminkäisessä, Väinämöisessä ja Naimakansan virsissä tavataan sekasin muotoja semmoisia kuin: *havatti*, *kahto* ja *katso*, jotka kukin ilmaisevat kysymyksessä olevan kohdan kotipaikkaa. Runokokouksessa Väinämöisestä on *ts*-muotoa aljettu tiheämmin käyttää *tt*:n ja *ht*:n asemelta, mutta siitä huolimatta tavataan usein *kahto* korjaamatta, toisinaan *katso* muodon sijalla. Vasta Vanhassa Kalevalassa vakaantuu *ts* Vienan läänin laulutavan mukaisesti.

Siitä oikeinkirjoitusjärjestelmästä, jota Vanhassa Kalevalassa on noudatettu, lausuu Lönnot tämän esipuheessa: »Sanojen kirjottamisessa olen välistä poikennut niiden ennen tavallisesta tavuusta, vaan koska se kuitenkin harvassa tapahtuu, niin siitä en pelkää suurta moitintoa, liiatenki jos syyt siihen löytyisi otollisiksi. Muuten on koko asia minusta joutava, siitä kellenkään suuttua, jos hän eri tavuutaan seuraapi. Tavuu ja kirjoitus kielestämme vielä eivät ole siksi vakautuneet, jotta yksi ainoa laatu taitaisi oikaksi luettaa». Lönnotin oikeinkirjoitus Vanhassa Kalevalassa on aivan omituinen yhdistys länsisuomalaisen kirjakielen ja itäsuomalaisen runokielen välillä. Hän kirjoittaa esim. *nauloina*, joka vielä Runokokouksessa Väinä-

möisestä tavataan muodossa *nakloina*, mutta *kopra* ja samoin *petra*, *keträ*, sielläkin missä Runokokouksessa on *peura*, *kehrä*. Omituisimmat tälle Lönnotin muodostamalle Kalevalan kielelle ovat muodot: *viedä*, *tuoa*, *syöä*, jotka jo Kantelcen vihkosissa tavataan ja vielä uudessa Kalevalan laitoksessa esiintyvät, sillä niitä ei missään laulussa tai puheessa käytetä, vaan ovat ne selvästi länsisuomalaisista: *viedä*, *tuoda*, *syödä* ja itäsuomalaisista: *viidä*, *tuua*, *syyä* tekaistuja välimuotoja.

Uudessa Kalevalassa Lönnot muuten enimmäkseen luopui itäsuomenvoittoisesta kirjoitustavasta, koettaen sitä, niinkuin itse ilmoittaa, »mahdollisuutta myöten mukailla tavalliseen kirjakieleen ja yhteisiin kieliopin johtoihin». Semmoiset kirjakielen muodot kuin *koura*, *peura*, *kehrä* pääsivät jälleen yksinvaltiaiksi. Olipa hän Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle painatettavaksi lähettämässään käsikirjoituksessa kauttaaltansa käyttänyt kirjakieltä lähenteleviä muotoja: *anta'a*, *päivä'ä*, *kehrä'ää*, *lupa'aisi* itäsuomalaisen: *antoa*, *päiveä*, *kehreää*, *lupoaisi* muotojen asemilla, mutta nähtävästi Seuralle mieliksi, jolle hän vaatimattomuudessaan oli uskonut kaiken vallan päättää Kalevalassa noudatettavasta oikeinkirjoituksesta ja jossa hänen muutenkin tiheään käyttämänsä keski- ja loppuhenkosen merkit eivät liene saavuttaneet kannatusta, hän suostui entistä kirjoitustapaansa palauttamaan.

Äänneopillisesti on Lönnot siis kansanrunojen kieltä tasoitellut useampaan kertaan, niin että eri paikoilta saadut kirjaanpanot ovat sulautuneet muodon puolesta yhdeksi ainoaksi kokonaisuudeksi, jossa kielelliset todistuskappaleet eri runojen kotiperästä ovat joutuneet peitoksiin.

Myöskin muoto-opin alalle ulottuu Lönnotin muovaeleva käsi. Osaksi vielä äänneoppiin kuuluvana mainittakoon partitiivin päätteessä tavattava vaihtelevaisuus:

LVN. antajoa = RV. antajata = VK. antajoa = UK. antajata.

Samoin allatiivin päätteessä kirjakielen mukainen oikaisu:

LVN. taivahalla.	VK. Vesill' on venosen mieli
RV. taivahalle.	UK. Vesille venosen „

sekä optatiivimuodossa:

RV. pantakoho = VK. pantaoho = UK. pantakohon.

Selvästi muotoopillisia ovat seuraavat Lönnotin uudennukset, jotka vasta Uudessa Kalevalassa esiintyvät:

VK. tarkon (s. o. tarkoin)	siltoinesi;
UK. tarkan	siltanesi.

Huvittavin kaikista Lönnotin muodostuksista on n. k. *modus eventivus*, päätteellä *ne + isi*, jonka hän luuli keksineensä Vepsän kielessä, esim. *maksneisin*, mikä kuitenkin on oikeammin luettava *maksnuisin* s. o. maksanut olisin. Tätä muotoa on hän Uudessa Kalevalassa koetellakseen, sopisiko se kirjakielessäkin käytettäväksi, sovelluttanut kahteen kohtaan, nimittäin:

UK. 23: 219—220. Tuosta sulho suuttuneisi, Mies nuori nuristuneisi.

UK. 23: 427—8. „ „ „ Kaunosi kamaltuneisi.

Vanhassa Kalevalassa ei löydy vastaavia säkeitä, sen Lisissä tavattavat säkeet:

VKL. 15: 459—460. Tuosta sulho suuttunevi, Mies nuori vihastunevi,

selvästi edustavat molempien paikkojen yhteistä alkumuotoa.

Lauseopin alalta on merkittävä Lönnotin Runokokouksessa Väinämöisestä ja vielä yleisemmin Vanhassa Kalevalassa ilmaantuva taipumus käyttää nominatiivinmuotoista akkusatiivia genetiivin-muotoisen asemesta, esim.:

LVN.	Kalan	palstoin	pannaksensa	
RV.	Kala	„	„	Leivän leikkaellaksensa
VK.	„	„	„	Leipä „
UK.	Kalan	„	„ (5: 77).	Leivän „ (33: 82).

Uudessa Kalevalassa, niinkuin näkyy, on Lönnot palauttanut oikeaman muodon paikoilleen, toisinaan kuitenkin on Vanhasta Kalevalasta periytnyt muoto jäänyt oikaisematta (esim. UK. 25: 677; 48: 11).

Sanastollisista muutoksista esimerkkeinä mainittakoon Uuden Kalevalan muodot: *luustoissa* ja airon *pyörät*, joita Vanhassa Kalevalassa vastaa: *lustuissa* ja *pyyryt*. Lisäksi on huomattava Lönnotin vastenmielisyys semmoisia vieraskielisiä lainasanoja kohtaan, joita ei tahtonut kirjakielessä käytettäväksi taikka joita ei katsonut etnografisesti sopivan Kalevalan edustamaan, pakanalliseksi ja puhtaasti kansalliseksi kuvailemaansa muinais-aikaan. Niin esim. Lemminkäisessä säe 630

Kolpitsa konovolia

on jo Runokokouksessa jätetty pois niiden säkeitten joukosta, joissa Lapin tietäjiä luetellaan. Sana *harppu*, joka kaikissa aikaisemmissa laitoksissa usein tavataan *kanteleen* kertosanana, on Uudessa Kalevalassa tullut niin tarkoin pois karsitetuksi, että se ainoasti yhteen kohti (42: 485) on unohnut.

Kalevalan kieleen vaikuttamatta ei ole myöskään ollut se tasoitustyö, jonka Lönnrot vähitellen suoritti runo-opin vaatimuksia tarkistaessaan. Runokokouksessa Väinämöisestä ja Vanhassa Kalevalassa tavataan lukuisia korjauksia, joiden tarkoituksena on välttää kaikkia pitkiä vokaaleja ja diftongeja ulkopuolella sanan ensi tavuuta, esim.

LVN. kotiinsa	riettaat	Selin seinähän siniseen	
RV. kotihin	rietat	„ seinea sinistä	
RV. keihäillehen	etäämmäksi	vempeleellä	syvyyteen.
VK. keihäille	eteämmä	vempeleellä	syvälle.

LVN. turpeeschen = RV. turpeheseen = VK. turpehesen,

Puhtaasti runomitalliset oikaisut ovat sekä Vanhassa että Uudessa Kalevalassa runsaasti edustettuina. Usein ne ovat aivan helposti olleet suoritettavissa ainoasti sanojen järjestystä muuttamalla, toisin paikoin kuitenkin on ollut pakko sopimattoman sanan sijalle asettaa sen johdannainen tai synonyymi.

RV. Kaikki jätän tervekeksi = VK. Jätän kaikki terveheksi.

RV. Kärppänä kivien kolot = VK. Kärppänä kolot kivien.

RV. Sepolle Ilmariselle = VK. Ilmariselle sepolle.

VK. Piä lusikat luvussa = UK. Lusikat piä luvussa.

RV. Kun on vanki Venäjällä = VK. Kun vanki Venähehellä.

VK. Työnti venosen vesille = UK. Työnnähti venon vesille.

RV. Terve tupa täysinesi = VK. Terve pirtti täysinesi.

RV. Laulo suen lattialle = VK. Laulo karhun lattialle.

VK. Toiko sen jonka käkesit = UK. Tokko toit kenen käkesit

VK. Vieös sä meidän kanoa = UK. Vieös sä tätä kanoa

Vielä suuremmassa määrin Kalevalan kieleen, erittäinkin sen sanastoon on vaikuttanut alituinen alkusoinnun tavoittelemisen ja sen ulottami-

nen, missä mahdollista, kolmeen sanaan, joka etenkin Uudessa Kalevalassa pistää silmiin.

RV. Pani orjat lietsomahan = VK. Otti orjat lietsomahan.

VK. Otti puikon lattialta = UK. Pöimi puikon lattialta.

VK. Arvoan sanelematta = UK. Arvoan anelematta.

RV. Tahi virrasta vipuma = VK. Vielä virrasta vipuma.

VK. Kielet kierohon tulivat = UK. Kielet kierohon kävivät.

VK. Kieli viittä kirvesvartta = UK. Kieli kuutta kirvesvartta.

VK. Merkit tuttavat tulevat = UK. Turvat tuttavat tulevat.

Se, mikä kuitenkin enimmäkseen eroittaa Uuden Kalevalan runopuvun alkuperäisestä kansanrunoudesta, on kerto, jota siinä on käytetty sekä säännöllisesti että runsaasti, melkein liiaksikin molemmissa suhteissa. Lähetäessään käsikirjoituksensa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle tarkastettavaksi, huomauttaa Lönnrot, että säeluku jokaisessa periodissa on tasainen, ja pyytää nöyrästi, että tarkastajat karsiessaan heidän mielestään tarpeettomia ja sopimattomia säkeitä pitäisivät huolta siitä, ettei epätasaista säelukua missään syntyisi.

Suurena kiusauksena kerron täyteläisyyteen etenkin Uudessa Kalevalassa oli Lönnrotilla niiden toisintojen runsaus, joista kukin eri runo oli kokoonpantava. Fabian Collanille kirjoittaa Lönnrot Kesäkuulla 1848, että hänen Vanhaa Kalevalaa toimittaessa oli vielä vaikea saada runoja edes 200 säkeen pituisiksi, jota vastoin nyt uutta laitosta suorittaessa hänellä oli toinen pulma edessä, mitenkä estäisi samoja runoja ylen pitkiksi venähtämästä. Runoja eri toisunnoista kokoonpannessansa ainoasti johdonmukaisuuden ja kauneuden vaatimuksia silmällä pitäen tuli Lönnrot tietysti käyttäneeksi aivan sekaisin säkeitä eri paikoissa ja eri aikoina tehdyistä kirjaanpanoista. Siitä syystä ei voi kahdesta semmoisestakaan säkeestä, joista toinen on toisen kertona, aina varmasti päättää, että niitä on perätysten laulettu. Niin esim. säkeet:

Olipa nuori Joukahainen,

Laiha poika Lappalainen,

löytyvät kahdessa kohti Uutta Kalevalaa (3: 21—22; 6: 23—24). Kumpiakin paikkaa vastaavissa kansanrunoissa tavataan kyllä molemmat säkeet, mutta ei milloinkaan yhtä aikaa samassa toisinnossa. Edellinen säe

näet kuuluu varsinaisesti edelliseen, jälkimmäinen jälkimmäiseen runoon, milloin toinen säe ilmaantuu toisen sijalla, on sekaannus runojen välillä todistettavissa.

Lönnrot ei rajoittanut työtään siihen, että liitti saman runoja toisintoja lomittain yhteen, vaan jostain aivan eriaineisestakin runosta saattoi hän ottaa säkeitä täytteeksi. Eikä yksistään epillisistä runoista, vaan myös lyyrillisistä ja loitsurunoista, vieläpä sananlaskutapaisista, hän mielin määrin ammenteli kauniita kuvia ja sattuvia ajatuksia, asetellen niitä sopiviin paikkoihin. Menettelytapansa Lönnrot itse selittää Uuden Kalevalan esipuheessa: »Hyvin muistaen, että nämät runot tulevat olemaan vanhimpana omituisena jälkimuistona Suomen kansalle ja kielelle, kunnes niitä maailmassa löytyy, on niitä kaikella mahdollisella huolella ja ahkeruudella pyydetty sovittelua ja liittää toinen toisiinsa niin hyvästi, kuin vaan on osattu, ja koota niihin kaikki, mitä runot senaikuisesta elämästä, tavoista ja vaiheista ovat tiedoksi säilyttäneet». Milt'ei kaikista runoista, joita Suomen kansa on laulanut, löydämme säkeitä Kalevalassa. Mutta tuskin ainoatakaan runoa löydämme semmoisena, kuin se kansan suusta on lähtenyt, vaikka ottaisiakin lukuun kaikki sen toisinnot. Lisiä muista runoista vilisee joka paikassa, milloin yksityisiä säkeitä, milloin kokonaisia säejaksoja. Niin esim. on Karhurunossa kahden Vanhassa Kalevalassa tavattavan säkeen väliin Uudessa Kalevalassa sovitettu eräs häärunoihin kuuluva säe, joka on antanut aiheita aivan vääraltä taholta etsimään edellisissä mainittua *Saksan eli Suolasalmea* s. o. Juutinraumaa.

VK. 28: 298—301.

Suolat kaukoa katsottu
Saksan salmilta syviltä,
Souttu suolasalmen kautta,
Laivan päältä laskettuna.

UK. 46: 311—314.

Saatu Suolat Saksan maalta,
Vienan päälliltä vesiltä,
Souttu Suolasalmen kautta
Laivan päältä laskettuna.

Samoin Uuden Kalevalan kuvaus Pohjan neidistä, joka

Istui ilman vempelellä Taivon kaarella kajotti

ja kertomus siitä, mitenkä hän

Kultakangasta kutovi,
Hopeista huolittavi
Kultaisesta sukkulasta
Pirralla hopeisella,

Suihki sukkula piossa,
Käämi käessä kääperöitsi,
Niiet vaskiset vatisi.
Hopeinen pirta piukki,

ovat antaneet aihetta Pohjan immen istuimen selittämiseen revontulten kaareksi, joiden omituista sähinää ja rätinää muka kuvaiksi sukkulan surina ja pirran piuke. Mutta mainitut säejaksot eivät ole alkuaan yhteen kuuluvia, niinkuin saattaa arvata jo Vanhasta Kalevalasta, jossa pitempi välimatka niitä eroittaa, sekä Runokokouksesta, jossa jälkimmäinen osa kokonaan puuttuu.

Verrattain helppo olisi kuitenkin eroittaa eri runoihin kuuluvia säkeitä toisistaan, jos Lönnrot työssään olisi aivan mekaanisesti menetellyt kirjoittaen säkeen, jonka tarjona olevien joukosta oli valinnut, semmoisenaan, ainoasti vähäisen kieltä korjaamalla. Mutta siihen hän ei ole tyytynyt, vaan on usein samassa säkeessäkin noudattanut kahta eri toisintoa, sanan sieltä, toisen täältä valiten. Hänelle eivät Suomen kansan runot olleet kirjasta opittuja. Vanhaan Kalevalaan käytetyistä runoista oli hän suurimman osan itse kansan suusta kuullut ja kirjaan pannut. Alkaessaan Uutta Kalevalaa toimittaa kirjoitti hän 18¹/₁₂₄₆ Fabian Rabbelle, että häneltä tähän työhön kuluu ainakin kaksi vuotta, sillä voidakseen ryhtyä toimitukseen oli hänen kaikki myöhemmin kerätyt runot melkein ulkoa oppiminen. Tällä tavoin sulautui hänen tiedossaan oleva säevarasto paljon täydellisemmin, kuin jos hän olisi yksinomaan kirjallisia muistiinpanoja käyttänyt. Lönnrotia ei siitä syystä voi pitää pelkkänä kansanrunojen kokoonpanijana, hän on runoilija, jonka oma muisti, ajatus ja kuvausvoima on koko ajan ollut mukana toimimassa. Mutta toiselta puolen ei hän ole ollut mikään taiderrunoilija, sillä tuskin yhtään alkuperäistä ajatusta tai verestä kuvaa on hän kyennyt tuottamaan. Sielläkin, missä hän on katsonut tarpeelliseksi omasta päästään täyttää jotain aukkoa yhtäjaksoisessa kertomuksessa, ovat säkeet läpikuultavia kansanrunojen reproduksiooneja. Jos tahdomme Lönnrotin toimintaa yhdellä sanalla selvittää, niin on ainoa sattuva määritelmä se, jonka hän itsekkin on oikeaksi tunnustanut, että hän oli kansanrunoilija samassa merkityksessä kuin ne runojenlaulajat, joilta hän oli aineksensa saanut.

Aivan samoin kuin Lönnrot kansanrunoja muodon puolesta lähentelee kirjakieleen, sovittelee jokainen kansanrunoilija muualta kuulemansa runot oman murteensa mukaisiksi sekä kielen muotojen että sanavaraston puolesta. Silloin voi sattua, että säe ei enää vastaa runomitan vaatimuksia ja tämän korjaamiseksi tulee uusi muutos tarpeelliseksi, joka usein antaa ajatuksellekin toisen käänteen. Samaa runoa on kansanrunoilijankin tilai-

suus kuulla useammalta eri henkilöltä, vaikka verrattain ahtaalla alalla, niin että hänen valtansa valita säkeitä saman runon eri toisinnoista on hyvinkin rajoitettu. Sitä vapaammin hän muuttelee säkeitä samalla paikkakunnalla laulettujen eri runojen välillä, siirtäen niitä runosta toiseen: legendasta ballaadiin, lyyrillisestä runosta epilliseen, epillisestä loitsurunoon ja päinvastoin. Sillä kun hänellä muisti on runojensa ainoana talletuspaikkana, ovat kaikki mahdolliset ajatuksen assosiatiooni-lait alituisessa toiminnassa. Tuskin löytyy sitä runoa, johon sen kulkiessa paikasta toiseen ei olisi joku vieras aines sekaantunut. Eikä mikään muu ole kansanrunojemme kehitykseen niin suuressa määrin vaikuttanut kuin säkeitten siirtyminen runosta toiseen. Lönnrot on niinmuodoin tässäkin suhteessa ainoasti jatkanut kansan omaa työtä. Esimerkkinä siitä, miten suoranaista jatkoa kansanrunolle Lönnrotin viimeistely on ollut, mainittakoon kertomus Sammon takomisesta. Se ilmaantuu vasta Vienan läänissä ja on koko ajatus myöhäinen, siitä johdettu, että seppo Ilmarinen, joka jo Suomen Karjalassa on osallisena Sammon ryöstöretkeen, niin paljon muutakin kerrotaan takoneen. Sammon ainekseista: joutsenen kynän nenästä, maholehmän maitosesta, ohran pienestä jyvistä ja kesäuuhen untuvasta, ovat jälkimmäiset kaksi Iivana Kojosen pojan runosta otetut ja edelliset analoogisesti kansan mielikuvituksessa muokellut. Itse takomisen kuvaukseen, joka kansanrunossa muutamalla säkeellä on ilmaistu, on sitten Lönnrot Vanhassa Kalevalassa sovittanut pitkiä säkeistöjä Raudansyntyy-runosta ja sitä vielä Uudessa Kalevalassa laajentanut otteilla Kultaneidon takomisesta. Lönnrotin omaa työtä on ainoasti se, että hän neljästä ennen Sampoa ilmestyvästä esineestä: joutsesta, veneestä, hiehosta ja aurasta on ensiksi mainitun asettanut alkuperäisen mickan sijaan ja viimeksi mainitun suorastaan omasta päästään lisännyt.

Tämä esimerkki osoittaa myös, mikä eroittaa Lönnrotin varsinaisesta kansanlaulajasta. Muutos, jonka hän kansanrunoon mainitussa tapauksessa on tehnyt, ei ole suuri, mutta se on tehty itsetietoisella tarkoituksella, saada symbolisten esineitten kautta neljä eri elinkeinoa kuvatuksi. Samassa runossa, jossa lauletaan Sammon takomisesta, käy edellä kertomus siitä petoksesta, jolla Väinämöinen on toimittanut Ilmarisen Pohjolaan. Hän näet loitsii esiin kulturaltaisen kuusen, jonka oksille kansanrunon mukaan laulaa *oravan* ja *näädän*. Näin esittää Lönnrotkin asian vielä Väinämöisessä. Mutta Runokokousta Väinämöisestä toimittaessaan hän nähtävästi arveli näitä pieniä eläimiä liian vähäpätöisiksi Ilmarisen uteliaisuuden ai-

heiksi, siitä syystä hän muuttamalla yhden ainoan kirjaimen teki oravasta *otavan* ja johdonmukaisesti sitten näädestä *kuun*. Siten syntyneeseen tarumaiseen kuuseen, jonka oksilla itse taivaanvalot loistavat, näkyy hän myöhemmin Uttä Kalevalaa suorittaessaan siinä määrin mieltyneen, että 49:ssä runossa nostattaa Ilmarisella hänen oman tekemänsä kuun ja päivän kuuseen, sen sijaan kuin niitä Vanhassa Kalevalassa Ilmarinen ja Väinämöinen nostelevat taivaan laelle.

Runossa Sammon takomisesta olisi vielä mainittava suhde Ilmarisen ja Pohjolan neidon välillä, joka aikaisemmissa laitoksissa on raa'an kansantavan mukaisesti kuvattu, vaan Uudessa Kalevalassa on saanut romantisen väriytyksen. Siinä ei Ilmarinen enää esiinny apatettuna »alanenäksi», vaan »anihyväksi», joka Sammon taottuaan on siksi selväjärkkinen, että ymmärtää hänelle luvatus tytön omaakin mieltä tiedustella, ja siksi hienotunteinen, että epäröivän vastauksen saatuaan myöntää hänelle vähän ajatusaikaa. Yhtä huomattava on naisasian edistys Kilpakosinta-runossa. Nähdessään Väinämöisen ja Ilmarisen tulevan lausuu Pohjolan emäntä Runokokouksessa Väinämöisestä:

Sille neito annetaan Ken tuo laivalla rahoja j. n. e.

Mutta »neito paremmin tiesi, asiansa arveli»:

Ei oo neiti antaminen,	Sill' on neiti antaminen,
Eikä tyttö työntäminen,	Ken on sampusen takonut,
Joka miehen mieltä myöten,	Kirjokannen kirjoitellut.
Korjahan joka kosian.	

Vanhassa Kalevalassa äiti ainoasti ystävällisesti kehoittaa:

Sille mennös tyttäreni, Ku tuo laivalla rahoja j. n. e.

ja neiti paljoa luottavaisemmalla tavalla tuo esiin toivomuksensa:

Oi on maammo kantajani,	Ain' on ilman annettuna
Oi emo ylentäjäni,	Urohille pyytävälle,
Eipä meitä ennenkänä	Miehille anovaisille;
Ei ole myötynä rahoin,	Sille saanen, maammoseni j. n. e.

Uudessa Kalevalassa tunnustaa äiti kaikkein ensimmäiseksi tytön oman valintaoikeuden kysymällä:

Kummallennp' on mielit mennä,	Ikuiseksi ystäväksi.
Kun tulevat tahtomahan	Kainaloiseksi kanaksi?

Sitten vasta hän esittää molemmat kosijan ja antaa toiselle niistä puoltolauseensa.

Kaikki ne runosäkeet, joissa on puhe neidon ostamisesta, niinkuin vielä Vanhassa Kalevalassa Ilmarisen sisaren lause:

Jo nyt vievät viekkahammat,	Tuhansin lunastettusi,
Etevämmät ennättävät,	Talvin kaksin kaupittusi,
Saoin markoin maksettusi,	Kesin kolmin kosjottusi,

sekä Ilmarisenkin varustautuminen kypärillisellä kultia ja hopeita lähtiessään kosintamatkalle, ovat samoin uudessa laitoksessa uuden, edistyneemmän katsantokannan mukaisesti muutetut.

Tarkoin mietittyä johdonmukaisuuden tavoittelemista saatamme huomata myös siinä tavassa, jolla Lönnrot on kehittänyt Kalevalan sankarien luonnetta. Niin esim. Sampo-*retkellä* Runokokouksen mukaan epäsoitannollinen ja muuten hiljainen seppo Ilmarinen yllyttää Väinämöistä laulamaan. Vanhassa Kalevalassa on hänen sijallaan lieto Lemminkäinen paljon sopivampi. Mutta vielä Vanhassa Kalevalassa Ilmarinen toisten joukossa soitelee hänkin koetteeksi kannelta, jota vastoin uudessa laitoksessa hän luonteensa mukaisesti ei sitä yritäkään.

Tässä kuitenkin lieene paikallaan huomauttaa, että pääpiirteet Kalevalan sankarien luonteissa olivat jo valmiina niissä kertovaisissa kansanrunoissa, joita itä-Suomessa sekä Venäjän Karjalassa lauletaan. Etelämpänä Inkerissä ovat Kalevalan sankarien Väinämöisen ja Ilmarisen nimet tulensynty-runosta, joissa ne alkuansa jumalina esiintyvät, ainoasti pariin kertovaiseen runoon kiintyneet: nimittäin Väinämöisen kilpalaulantaan, myöhemmin myös kantelen-soittoon alkuperäisemmän sokean pojan sijalle, ja Ilmarisen kultaneidon taontaan. Mainittuihin runoihin perustuvat *vanhan tietäjän* Väinämöisen sekä *seppo* Ilmarisen käsitteet kehittyivät pohjoisempana siten, että niitä sovitettiin yhä useampaan ballaadintapaiseen ja loitsu-runoon, joten Lönnrot tässäkin kohden on ainoasti jatkanut kansan työtä. Ettei kansan työ suinkaan aina ole ollut koneellista kokoonpanoa, vaan myös uutta luovaa yhteensulatusta, todistavat kyllin kansanrunot semmoiset, kuin esim. ilomantsilaisen Simana Sissosen, joiden draamallinen elävyys edellyttää tavallista suuremman runollisen kyvyn vaikutusta niillä tienoin.

Samojen henkilönimien käyttämiseen eri runoissa on usein ollut syynä näiden runojen yhdistyminen keskenään. Mutta toiselta puolen on yhtä-

läisten nimien käyttäminen antanut aihetta runojen yhdistymiseen pitemmiksi jaksoiksi. Inkerinmaalla, jossa tarullisia nimiä vielä vähässä määrin käytetään, rajoittuvat yhdistykset kahteen, kolmeen runoon ja ovat suureksi osaksi satunnaisia. Itä-Suomessa sitä vastoin ja vielä enemmän Vienan läänissä tavataan pitempiä, vakaantuneita runojaksoja useimmista Kalevalan sankareista, mutta erittäin suomalaisen kansanrunouden kuvitellusta kantasästä Väinämöisestä. Tämän nimen ympärille kokosi myös Lönnrotin edeltäjä, *Reinhold von Becker*, julkaisemansa kansanrunot yhtämittäiseksi kertomukseksi, neljä ensimmäistä itäsuomalaisen laulutavan mukaisesti, muut omin päin.

v. Beckerin kokoonpano „Väinämöisestä“, 265 säettä.

1. Ilman immen kosinta.	5. Vipusessa käynti.
2. Väinämöisen polven haava.	6. Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta.
3. Laivaretki.	
4. Kalanluisen kantelen synty.	7. Auringon ja kuun päästö.

Olemme viimein tullut siihen kysymykseen, joka on enimmäksi mieltä kiinnittänyt, kysymykseen Kalevalan runojen yhteenliittämisestä. Jos on muissa kohden Lönnrotin omalle työlle liian vähän huomiota pantu, niin on sitä tässä kohden tavallisesti liian suureksi arvattu, kun on pidetty hänen kokoonpanoansa Kalevalassa itsenäisesti valikoituna tuhansien mahdollisuuksien joukosta. Yhtä ainoatakaan näistä »tuhansista muista mahdollisuuksista» ei kuitenkaan ole vielä kukaan osoittanut. Pääinvastoin voidistaa, että eteläisempien runoalueitten, Inkerin ja Vironmaan, ballaadintapaisista lauluista olisi aivan mahdoton saada kokoon mitään suurempaa runoelmaa ja että pohjoisemmilta runoalueilta tosin voi löytää useampia erikoisrunoelmien aiheita, mutta ainoastaan yhden semmoisen, jossa useampia sankareita yhteisessä yrityksessä esiintyisi ja joka niinmuodoin kelpaisi keskustaksi yhtenäiselle epokselle. Tarkoitin tietysti Samporetkeä, joka jo Suomen Karjalassa on valmiiksi suunniteltuna, vaan josta vasta Venäjän Karjalassa on kehitetty se keskusta, jonka ympärille muut runot ovat voineet kokoontua.

Minkä verran Lönnrotin omintakeista työtä on Kalevalan kokoonpanossa ja minkä verran hänellä on ollut perustusta kansanrunoissa, käy Kalevalan esitöistä paraiten selville. Että Lönnrotin ensi alussa ajatteli ainoasti yhteen päähenkilöön rajoittuvia pienoisrunoelmia, näkyy ei ainoastaan hänen väitöskirjastaan, jossa hän Beckerin tapaan koettaa järjestellä

tietoja Väinämöisestä, vaan myös hänen ensimmäisestä kokoonpanemastaan pitemmästä runoelmasta, *Lemminkäisestä*, jonka alkuosan (1—2) oli jo Topeliuksen julkaisuissa tavannut ensimmäisenä näytteenä Venäjän Karjalan runoista ja jonka loppuosan (3) oli itse ensimmäisellä matkallaan Suomen Karjalassa löytänyt.

Lemminkäinen, 825 säettä.

1. Oluen synty ja kutsut pitoihin.
2. Päivölän retki.
3. Lemminkäisen surma.

Samaan tapaan aikoi Lönnrot myös Väinämöisestä, Ilmarisesta ja mahdollisesti Kaukomielestä, itsekustakin erikseen, panna kokoon runojakson. Ajatus jostain suuremmasta heräsi hänessä vasta sen jälkeen, kuin syksyllä 1833 oli käynyt Vienen läänin runoalueen pohjoisessa päässä, jonne kansanrunomme etelästä päin kulkeutuessaan ja pitkin matkaa kehittyessään olivat viimeiseksi joutuneet. Mutta se ajatus selvisi hänessä vähitellen ikäänkuin itsestään. Paitsi häälauluja eli *Naimakansan virsiä* pani hän nyt kokoon runot Väinämöisestä, mutta yhdisti niihin myös semmoisia, jotka yhtä paljon tai enemmän Ilmarista esittelevät. Tämä *Väinämöinen* on pantu kokoon kahdesta osasta: viananpuolisesta Sampojaaksosta (3—7) liitteineen (1—2, 8—9, 10) ja siitä suomenpuolisesta runojaksosta, jota jo v. Becker oli käyttänyt (11—12, 15—16) ja jonka sisään laivaretken edelle Lönnrot on sovittanut Tuonelassa ja Vipusessa käynnin viananpuolisen laulutavan perustuksella. Molempia osia ei toisiinsa yhdistä mikään muu kuin kertosaie:

Sisar nuoren Joukahaisen,

jonka Lönnrot on sovittanut mainesanaksi ilman vempaleellä istuvalle immelle. Ilman sisällistä yhteyttä ovat myös Sampojaakson liitteet sen ympärille järjestettyjä. Ainoana läpikäyvänä lankana on Väinämöisen osallisuus kaikkiin perätysten kerrottuihin tapauksiin.

Naimakansan virsiä, 499 säettä.

1. Alkuvirsi.	4. Lähtövirsi.
2. Väyn virsi.	5. Tulovirsi.
3. Kutsujen virsi.	

Väinämöinen, 1720 (+ 147) säettä.

1. Vellamon neidon onginta.	11. = B. 1. Ilman immen kosinta.
2. Kultaneidon taonta.	12. = B. 2. Väinämöisen polven haava.
3. Väinämöisen ammunta.	
4. Maailman luominen.	13. Tuonelassa käynti.
5. Väinämöisen ensimmäinen käynti Pohjolassa.	14. Vipusessa käynti.
6. Sammon taonta.	15. = B. 3. Laivaretki.
7. Sammon ryöstö.	16. = B. 4. Kalanluisen kantelen synty.
8. Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosinta.	Loppuun on myöhemmin lisätty: (17). Väinämöisen tuomio ja pois-lähtö.
9. Kojosen pojan kosintaa.	
10. Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta.	(18). Miekan taonta Väinämöiselle. (19). Koivuisen kantelen synty.

Kun Lönnrot sitten rupesi yhdistämään Lemminkäistä, Väinämöistä ja Naimakansan virsiä, niin oli hänellä tarkoituksena luoda siitä »runokokousta Väinämöisestä» ja hän olisi epäilemättä pysyttänyt tällekin kokoonpanolleen nimen »Väinämöinen», jos ei olisi pelännyt sekaannusta erään aikaisemmin painetun samannimisen teoksen johdosta. Runokokouksessa Väinämöisestä ilmoittaa Lönnrot seuranneensa sitä järjestystä, jossa oli Väinämöisen toimista laulettavan ja tarinoitavan kuullut, sekä sitä, jota luuli »itse laulantoaineitten luonnon seuruuteensa vaativan» s. o. ajallista järjestystä. Ensiksi näkyy Lönnrot irroittaneen *Väinämöisen* molemmat jaksot toisistaan, muuttaneen Joukahaisen sisareksi nimittämänsä ilman immen yhtä omavaltaisesti Pohjan tytöksi ja sovittaneen lomittain sisätysten edellisen jakson pääosan (3—7) sekä kokonaisuudessaan jälkimäisen jakson (11—16), jonka osista enimmäkseen (12—16) tavataan Venäjän Karjalassa Sampo-runon liitteinä.

V. 3—5. 11—12. 6. 13—14. 7. 15—16. 7.

Sitten hän lienee siirtänyt Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosinnan liitteineen (8—9) Sammonryöstön (7) edelle, koska tämän tapauksen jälkeen kosiminen Pohjolasta ei enää voi tulla kysymykseen, ja Vipusessa käynnin (14) jälkeen, koska Väinämöisellä pitää olla vene kosimaan lähtiessään. Niinikään on hän Lemminkäisen onnettomasta kosintaretkestä Hiiteen eli Vuoreen (L. 3) tehnyt Pohjolan retken, jonka tietysti on täy-

tynyt tapahtua ennen Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosintaa (7) ja edellisen valmistuksia tähän kosintaan (13—14). Sitä vastoin tuli Lemminkäisen toisen retken Pohjolaan (oikeastaan Päivölään), johon myös Oluen synty ja pitoihin kutsuminen kuuluu, luonnollisesti seurata Kilpakosintaa, jota taas sopi lopettaa Ilmarisen ja Pohjan neidon hääpidoissa lauletuiksi

Runokokous Väinämöisestä, 16 »laulantoa», 5052 säettä.

- 1 a. = V. 3. Väinämöisen ammunta.
- 1 b. = V. 4. Maailman luominen.
- 2. = V. 5. Väinämöisen ensimmäinen käynti Pohjolassa.
- 3. = V. 11—12. Ilman immen kosinta ja Väinämöisen polven haava.
- 4. = V. 6. Sammon taonta.
- 5. = L. 3. Lemminkäisen surma.
- 6. = V. 13—14. Tuonelassa ja Vipusessa käynti.
- 7 a. = V. 8. Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosinta.
- 7 b. = N. 1. Alkuvirsi häissä.
- 8 a. — — — Iso härkä.
- 8 b. = L. 1. Oluen synty ja kutsut pitoihin.
- 8 c. = N. 2—5. Häävirsiä.
- 8 d. = V. 9. Kojosen pojan kosintaa.
- 8 e. = N. 5. Tulovirsi häissä.
- 9. = L. 2. Lemminkäisen toinen käynti Pohjolassa ja Saaressa pilleminen.
- 10 a. — — — Kullervon kosto Ilmarisen emännälle.
- 10 b. = V. 2. Kultaneidon taonta.
- 10 c. — — — Ilmarisen toinen käynti Pohjolassa.
- 11 a. = V. 7, (18). Sammon ryöstöön lähtö ja miekan taonta Väinämöiselle.
- 11 b. = V. 15—16. Laivaretki ja kalanluisen kantelen synty.
- 12 a. = V. 7. Sammon ryöstö.
- 12 b. — — — Sampsa Pellervoisen kylvö ja iso tammi.
- 13. — — — Auringon ja kuun päästö.
- 14. = V. (19). Koivuisen kantelen synty.
- 15 a. = V. 10. Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta.
- 15 b. = V. 1. Vellamon neidon onginta.
- 16. = V. (17). Väinämöisen tuomio ja poislähtö.

kuvailluilla häävirsillä (N. 1—5). Aiheeksi välin rikkoutumiseen Pohjolan kanssa tarjoutui ikäänkuin itsestään runo Kullervon kostosta Ilmarisen emännälle, joka kansanlaulussakin joskus tavataan Sampo-jakson yhteydessä, eikä Lönnrot olisi voinut parempaa keksiä, kuin asettaa tämän jälkeen Kulta-neidon taonnan (V. 2) ja palauttaa sen alkuperäisemmälle Ilmarisen nimelle. Sitä vastoin on Lönnrot paremman paikan puutteessa asettanut Väinämöisen ja Joukahaisen Kilpaulannan (V. 10) loppupuolelle aivan erikseen, yhdistäen siihen ainoasti Vellamon neidon onginnan (V. 1) kansanrunon perustuksella, vaikkei kansanrunon tavalla. Yhdistyssiteeksi on hän näet lyyrillisistä runoista sommitellut parinkymmenen säkeen pituisen kertomuksen Joukahaisen sisaresta, joka sitä suree, että on luvattu vanhalle miehelle, ja mieluummin sanoo menevänsä mereen sisareksi siikasille, veikoksi veden kaloille. Viimeiseksi on Lönnrot asettanut runon Väinämöisen tuomiosta ja poislähdöstä, jossa hänen käsityksensä mukaan kristinuskon maahan tuominen oli kuvailtuna ja jossa Mariatta muka tarkoittaa Neitsyt Mariaa ja Metsolan (vasta Uudessa Kalevalassa: Karjalan) kuninkaaksi ristitty poika itse Vapahtajaa.

Paitsi nimeä »Väinämöinen» oli Lönnrot, hyvin tuntien, että Runokokous Väinämöisestä oli jo jotakin muuta kuin yhden ainoan sankarin elämäkerta, ehdottanut sille nimeksi *Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen* taikka *Suomen mythologia vanhoilla runoilla toimitettu* taikka *Väinölä ja Pohjola*, »nimittäin paikoista joissa kirjassa mainitut enimmäst asiat tapahtuivat». Viimeksi mainituista ehdoituksista on johtunut Vanhan Kalevalan nimi: *Kalevala taikka Vanhoja Karjalan Runoja Suomen kansan muinosista ajoista*. Vanha Kalevala ei ole muuta kuin kaksin verroin lisätty laitos Runokokousta Väinämöisestä, runojen järjestys on siinä muuttumattomana säilytetty. Lisäyksistä on ensiksikin huomattava Väinämöisen syntyminen, jolla runoelma alkaa yhtä sopivasti kuin se loppuu hänen poislähtöönsä, jos ottaa huomioon sitä asemaa, mikä tällä persoonallisuudella Lönnrotin yhdistäessä kansanrunoja kaiken aikaa on ollut. Sampiretken jälkitapauksista ovat uusia Tautien synty ja parantaminen sekä Karhuntappo, jotka on asetettu molemmin puolin Auringon ja kuun päästötä, niin että Koivuisen kantelen synty ja sillä soitto seuraa vasta Karhuntapossa syntynyttä iloa. Joukahaisen sisaren nimelle on sovitettu eräs ballaadi, jossa Osmoinen eli Kalevainen pyytää omakseen Anni tyttöä, »aino» neitiä, kuitenkin niin että alkuperäisen surusta hirttäytymisen sijaan

Joukahaisen sisar, samoin kuin Runokokouksessa, ajattelee hukuttautumista mereen ja tämän aikeensa toteuttaakin. Myöskin on mainittava, että Vanhassa Kalevalassa on pitkiä otteita loitsurunoista.

Vanha Kalevala, 32 runoa, 12078 säettä.

- 1 a. — — — Väinämöisen syntyminen.
 1 b. = RV. 1 a. Väinämöisen ammunta.
 1 c. = RV. 1 b. Maailman luominen.
 2—5. = RV. 2—4. } Väinämöisen ensimmäisestä käynnistä Pohjolassa
 6—12. = RV. 5—7. } hääpitojen valmistuksiin.
 13. = RV. 8 ab.
 14 a. = RV. 8 c. Häävirsä.
 14 b. — — — Väinämöisen runoreen rikkautuminen ja toinen käynti Tuonelassa.
 15 a. = RV. 8 c. Häävirsä.
 15 b. = RV. 8 d. Kojosen pojan kosintaa.
 16. = RV. 8 e. Tulovirsi.
 17. = RV. 9. Lemminkäisen toinen käynti Pohjolassa.
 18 a. = RV. 9. Lemminkäisen saarella piileminen.
 18 b. — — — Ahdin ja Tieran meriretki.
 19 a. = RV. 10 a. Kullervon kosto Ilmarisen emännälle.
 19 b. — — — Kullervon sotaanlähtö ja kuolonsanommat.
 20—1. = RV. 10 b, c. Kultaneidon taonta ja Ilmarisen toinen käynti Pohjolassa.
 21—22. = RV. 11. Samporetelle valmistukset, laivaretki ja kalanluisen kantelen synty.
 23. = RV. 12 a. Sammon ryöstö.
 24. = RV. 12 b. Sampsa Pellervoisen kylvä ja iso tammi.
 25. — — — Tautien synty ja parantaminen.
 26—27. = RV. 13. Auringon ja kuun päästö.
 28. — — — Karhuntappo.
 29. = RV. 14. Koivuisen kantelen synty.
 30. = RV. 15 a. Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta.
 31 a. — — — Joukahaisen ainoan sisaren kosinta.
 31 b. = RV. 15 b. Vellamon neidon onginta.
 32. = RV. 16. Väinämöisen tuomio ja poislähtö.

Uudessa Kalevalan laitoksessa tehdyt muutokset ovat tehdyt osaksi niiden muistutusten johdosta, joihin Vanhan Kalevalan runojen järjestys antoi aihetta, osaksi uusien väliajalla kerättyjen runokokoelmien perustuksella. Luonnottominta vanhassa laitoksessa oli se, että siinä jo ennen maailman luomista ilmestyy ei ainoasti Väinämöinen luojana, vaan myös häntä kauan aikaa kadehtinut ja vihannut Lappalainen. Saatuansa toisintoja, joissa tämän Lappalaisen sijalle ilmestyy Joukahainen, samoin kuin joskus Joukahaisen sijalle Kilpalaulannassa Lappalainen, päätti Lönnrot eroittaa Väinämöisen ampumisen Maailman luomisesta ja asettaa sen Kilpalaulannan jälkeen, joka irrallisesta asemastaan runoelman lopusta siten joutui liitteineen vedetyksi alkupuoleen runoelmaa. Myöskin Sampsa Pellervoisen kylvä ja ison tammen runo, jonka oksista noita, kansanrunoissa myös Lappalaiseksi nimitetty, tulivat tähän yhteyteen vedetyiksi, ensin kilpalaulannan ja Väinämöisen ammunnan väliin, niinkuin Vanhan Kalevalan Lisäyksistä selvästi näkee, ja sitten vasta Kilpalaulannan edelle Maailman luomista välittömästi seuraaviksi tapauksiksi. Viimeinen korjaus, johon Lönnrot kauan epäröityään ryhtyi, oli maailman luojaan *Väinämöisen* muuttaminen *vein emoiseksi*. Muista muutoksista on huomattava erilainen järjestys Samporetken jälkitapauksissa. Koivuisen kantelen synty, joka Runokokouksessa seuraa Auringon ja kuun päästöä ja Vanhassa Kalevalassa Karhuntappoa ja jota Vanhan Kalevalan Lisissä on koetettu asettaa Taution synnyinkin jälkeen, on uudessa laitoksessa saanut arvokkaimman paikkansa Kalevalan tärkeimmän tapauksen, Sammon ryöstön, välittömässä yhteydessä. Runsaimmin lisäyksiä ovat saaneet Kullervo-runot. Niistä mainittakoon, että Lönnrot oli aikonut ristiriidan välttämiseksi antaa Kallervon perheelle tilaisuuden pelastua paolla, vaan jättänyt tämän aikeensa toteuttamatta Snellmanin vaatimuksesta, joka perustui väärään käsitykseen Lönnrotin koko toimitustavasta (Litteraturlblad 1848 n:o 12).

Uusi Kalevala, 50 runoa, 22795 säettä.

- 1 a. — — — Ilman impi, veden emonen.
- 1 b. = VK. 1 c. Maailman luominen.
- 1 c. = VK. 1 a. Väinämöisen syntyminen.
- 2 a. = VK. 24. Sampsa Pellervoisen kylvä ja iso tammi.
- 2 b. — — — Väinämöisen ohrankylvä.
- 3—5. = VK. 30—31. Nk. Aino-jakso.

6. = VK. 1 b. Väinämöisen ammunta.
- 7—10. = VK. 2—5. Väinämöisen ensimmäisestä käynnistä Pohjolassa Sammon taontaan.
- 11 a. — — — Auringon, kuun ja tähden kosinta.
- 11 b, 12 a. — — Ahti ja Kyllikki.
- 12 b.—20. = VK. 6—13. Lemminkäisen surmasta Pohjolan hääpitojen valmistuksiin.
- 21—24. = VK. 14 a, 15 a. Häävirsiä.
- 25 a. = VK. 16. Tulovirsi.
- 25 b. = VK. 14 b. Väinämöisen runoreen rikkoutuminen ja toinen käynti Tuonelassa.
- 26—30. = VK. 17—18. Lemminkäisestä runoja.
31. — — — Kalervon ja Untamon veljesriita.
- 32—33. = VK. 19 a. Kullervon kosto Ilmarisen emännälle.
- 34—5. — — — Kullervon sisaren turmelus.
- 36 a. = VK. 19 b. Kullervon sotaan lähtö ja kuolonsanommat.
- 36 b. — — — Kullervon kosto Untamolle ja itsemurha.
- 37, 38 a. = VK. 20. Kultaneidon taonta ja Ilmarisen toinen käynti Pohjolassa.
- 38 b. = VK. 15 b. Kojosen pojan runoa.
- 39—43. = VK. 21—23. Samporetelle valmistukset, laivaretki, kalanluisen kantelen synty ja Sammon ryöstö.
44. = VK. 29. Koivuisen kantelen synty.
45. = VK. 25. Tautien synty ja parantaminen.
46. = VK. 28. Karhuntappo.
- 47—49. = VK. 26—27. Auringon ja kuun päästö.
50. = VK. 32. Väinämöisen tuomio ja poislähtö.

Omasta toimitustavastaan puhuu Lönnrot Vanhassa Kalevalassa vielä selvemmin kuin Runokokouksessa. »Kahta olen järjestäessä nouattanut, ensin mitä parahimpain laulajain havahtin järjestyksessä vaarin ottavan ja toiseksi, kun siitä ei ollut apua, olen asian perustusta itse runoissa kysynyt ja sitä myöten niitä asetellut.» Uuden Kalevalan esipuheessa hän lausuu: »Kaikessa nimiseossa on kuitenkin kaksi opasta hyvänä apuna ollut, nimittäin aineen johto ja paraimpien laulupaikkojen runot.» Lönnrot ei siis tässäkin suhteessa ole toisin menetellyt kuin kansanrunoilija, joka runoja yhdistäessään perustuu osaksi edeltäjiensä yhdistyksiin, osaksi »aineen

johtoon» s. o. niihin yhdistämisen mahdollisuuksiin, jotka itse runoissa pii-levät. Mikä hänet tässäkin kohden eroittaa kansanrunoilijasta, on se tietoisuus päämäärästä, jolla hän tehtävänsä ryhtyi. »Jo ammon aikoja sitten», lausuu hän Vanhan Kalevalan käsikirjoituksessa, »lukiessani ennen koottuja (painetussa: liiatenki Gananderin) Suomalaisia runoja havahtin, että mistä usiammiten mainitaan ovat Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen. Samassa puuttu mieleheni ehkä heistä ei vanhana aikana olisi ollut runoja enemmänki, jos juuri ei Odyssseian ja Iliadin veroseksi, niin hyvä, jos Islandilaisten Eddanki.»

Mutta — arvellee lukija — jos kerran Lönnrot Kalevalaa toimittaessaan on menetellyt niinkuin kansanrunoilija ja vaikka hän ei missään olisi menetellyt itsetietoisemmin ja vapaammin kuin kansanrunoilija, niin on hän kuitenkin siinä määrin muuttanut runojen, säkeiden ja sanojen alkuperäistä järjestystä, muotoa ja sisällystä, että Kalevalalla ei saata olla suurta tieteellistä arvoa. Epäilemättä ei Kalevalalla olisikaan suurta tieteellistä arvoa, jollei Lönnrot olisi ihmeteltävällä uskollisuudella ja tarkkatuntisuudella säilyttänyt kaikkia sen esitöitä sekä niitä kansanrunoja, joita hän toimituksessaan on käyttänyt. Sama on kansanlaulajainkin kokoonpanemien runojen laita. Vienen läänin runot antaisivat meille todistettavasti väärän käsityksen runojen alkuperäisestä muodosta, jollei vastaavia runoja myös Suomen Karjalassa olisi säilynyt. Nämät taas jättäisivät meille monen kysymyksen selvittämättömäksi, jollei alkuperäisempiä toisintoja tavattaisi osaksi länsi-Suomessa osaksi Inkerissä ja Virossa. Vaan koska nämät todistuskappaleet ovat meillä tallella, niin on kaikilla, yksinkertaisimmasta virolais-inkeriläisestä ballaadista tai länsisuomalaisesta loitsusta alkaen Suomen ja Venäjän Karjalan moniosaisiin runojaksoihin asti, yhtä suuri tieteellinen arvo, jos kohta ei alkuperään, niin kuitenkin kehitykseen nähden. Ja kansanrunojemme kehityksen piiriin on kieltämättä luettava myös Lönnrotin työ, jonka lopputulos on todellisen kansallisteoksen nimen ansaitseva Uusi Kalevala. Se se antaa kansanrunojemme tutkimuksellekin suuremman yleisen merkitykseu, kuin mikä sillä muuten olisi.

Kaarle Krohn.

